

AKTION FN MOT RASISM 2016 - FAKTAFÖRDJUPNING FÖR LÄRARE

FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering

Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering (ICERD) trädde i kraft i Sverige 1972. För konventionen har en FN-kommitté av oberoende experter etablerats. Kommitténs uppdrag är att övervaka att staterna skyddar och respekterar rättigheterna i konventionen.

Staterna är enligt konventionen skyldiga att vartannat år rapportera om genomförandet av konventionsbestämmelserna i Sverige. Dock blir det ofta glesare mellan gångerna eftersom an inte hinner med att bevaka alla konventionsstater så ofta. Nedan ser ni en sammanfattning av den senaste FN-rapporten som skrevs 2013. Nästa rapport väntas någon gång 2017-18 efter att Sveriges regering lämnat in sin rapport till FN-kommittén 2017.

I FN-rapporten nedan redovisas först positiva aspekter, därefter kritik och rekommendationer.

FN-kommitténs rapport om hur Sverige lever upp till sina åtaganden enligt ICERD-konventionen:

Positiva aspekter

Kommittén uppskattar utvecklingen på lagstiftningsområdet och inom politiken i fråga om avskaffande av rasdiskriminering, t.ex:

Den nya diskrimineringslagen (2008:567) den 1 januari 2009, som förbjuder diskriminering som har samband med bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning och som erbjuder skydd mot rasdiskriminering.

Kommittén välkomnar att skyddet mot etnisk diskriminering i grundlagen och i diskrimineringslagen omfattar både svenska medborgare och andra personer som befinner sig i landet.

Inrättandet av Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) den 1 januari 2009, med uppgift att utöva tillsyn över att diskrimineringslagen följs och att verka för lika rättigheter, bl.a. genom att utreda anmälningar om diskriminering och företräda klaganden i förhandlingar eller domstolar.

Ny lag om etableringsinsatser för nyanlända invandrare som trädde i kraft 2010 och integrationspolitiken, som ska förbättra nyanlända migranternas tillträde till arbetsmarknaden, främja en språkinläring, förbättra skolresultaten och skapa ett samhälle där alla känner sig delaktiga.

Ny lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innehåller bestämmelser om åtgärder som ska skydda och främja de nationella minoritetsspråken och förbättra tillgången till modersmålsundervisning.

Nya skollagen (2010:800) som trädde i kraft den 1 juli 2011, föreskriver rätten till modersmålsundervisning i minoritetsspråken.

Ändringen i grundlagen (art. 2) bekräftar samernas ställning som ett folk och som ger rätt till självbestämmande.

Antagandet 2012 av strategin för romsk inkludering 2012–2032 med det övergripande målet att romer ska ha likvärdiga möjligheter i livet, inklusive större delaktighet i samhällslivet.

Antagandet 2011 av den nationella handlingsplanen för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism 2012–2014, som syftar till att motverka extremism bl.a. genom att fördela medel till verksamheter som arbetar med att förebygga att personer ansluter sig till våldsbejakande extremistmiljöer eller som underlättar för personer som vill lämna sådana miljöer.

Satsningar inom polis- och åklagarmyndigheterna och domstolarna för att bekämpa hatbrott genom införandet av bl.a. särskilda hatbrottsutredare och hatbrottsjourer.

Kommittén välkomnar de åtgärder som konventionsstaten har vidtagit för att förebygga diskriminering av romer, t.ex. ombudsmannens arbete och antagandet av strategin för romsk inkludering 2012–2032.

Kritik och rekommendationer

Diskrimineringslagen och dess tillämpning

Om att ordet ”ras” tagits bort.

6. Kommittén konstaterar att ordet "ras" har tagits bort i den nya diskrimineringslagen och i regeringsformen, vilket kan leda till svårigheter att bedöma och behandla anmälningar om rasdiskriminering, och därmed förhindra möjlighet till rättslig prövning.

Kommittén rekommenderar att Sverige säkerställer att den nya lagen, som endast indirekt omfattar föreställningar om ras genom uttrycket "annat liknande förhållande", inte försvagar skyddet för offer för rasdiskriminering.

Sveriges regering uppmanas att sprida relevant information till allmänheten, särskilt till minoriteter, och informera om vad diskriminering är och vilka rättsliga medel som står till buds för dem som utsätts för rasdiskriminering.

Relevant statistik

Om att Sverige inte för officiell statistik över etniskt ursprung, hudfärg eller andra tecken på mångfald.

7. Kommittén konstaterar att Sverige inte för officiell statistik över etniskt ursprung, hudfärg eller andra tecken på mångfald, vilket kommittén tidigare har begärt.

Kommittén rekommenderar att Sverige breddar datainsamlingen och använder olika indikatorer på etnisk mångfald på grundval av anonymitet och hur personer och grupper själva identifierar sig, för att ta fram lämpligt empiriskt underlag till strategier för att förbättra allas lika åtnjutande av rättigheterna i konventionen och underlätta övervakningen av detta.

Särskilda åtgärder

Om att Sverige menar att särskilda åtgärder är kontroversiellt i svensk lag

8. Kommittén är oroad över konventionsstatens hållning att "särskilda åtgärder är kontroversiellt och definieras inte i svensk lag". Kommittén påminner om sina tidigare kommentarer och om sin allmänna rekommendation om innebörden och omfattningen av de särskilda åtgärderna (artiklarna 1.4 och 2.2).

Kommittén rekommenderar att Sverige ändrar sin lagstiftning (diskrimineringslagen och andra författningar) i enlighet med artikel 1.4 i konventionen för att möjliggöra särskilda åtgärder för att främja lika möjligheter, komma till rätta med strukturell diskriminering och förbättra strategier mot den bristande jämlikhet och diskriminering som invandrare, utrikesfödda, urfolk och minoritetsgrupper, inklusive afrosvenskar och muslimer, utsätts för.

Diskrimineringsombudsmannen

Om DO:s begränsade mandat, bristande oberoende och lågt antal konstaterade diskrimineringsfall.

9. Kommittén är oroad över att Diskrimineringsombudsmannen saknar ett brett mandat som sträcker sig längre än diskrimineringslagen, vilken t.ex. inte omfattar skydd mot kränkningar utförda av privatpersoner eller offentliga tjänstemän. Kommittén är även oroad över Diskrimineringsombudsmannens redovisningsskyldighet gentemot regeringen och dess begränsade oberoende. Kommittén är oroad över det mycket låga antalet konstaterade fall av diskriminering, trots den rapporterade utbredningen av etnisk diskriminering.

Kommittén rekommenderar att Sverige stärker DO genom att bredda dess mandat för att effektivt skydda medlemmar av sårbara grupper från alla former av diskriminering, anslå tillräckliga ekonomiska och personella resurser och säkerställa ombudsmannens funktionella och upplevda oberoende genom att upprätta lämpliga förfaranden för utnämning och uppsägning. Konventionsstaten uppmanas att göra en grundlig analys av skälen till det låga antalet av ombudsmannen konstaterade diskrimineringsfall och att vidta åtgärder för att komma till rätta med detta problem. Konventionsstaten bör slutligen utvärdera effekterna av sammanslagningen av ombudsmannens mandat för att bekämpa diskriminering.

Nationell människorättsinstitution

Om att Sverige saknar en oberoende nationell institution för de mänskliga rättigheterna.

10. Kommittén är oroad över avsaknaden av en oberoende nationell institution för de mänskliga rättigheterna i enlighet med de principer som avser nationella institutioners ställning för att främja och värna mänskliga rättigheter.

Kommittén påminner om att inrätta nationella institutioner för att underlätta genomförandet av konventionen och rekommenderar att konventionsstaten även överväger att inrätta en oberoende nationell människorättsinstitution för att värna och främja de mänskliga rättigheterna i enlighet med Parisprinciperna och med tillräckliga ekonomiska och personella resurser för att effektivt bekämpa diskriminering.

Hatbrott med rasistiska motiv

Om att Sverige gör för lite för att motverka hatbrott.

11. Kommittén är oroad över att åtgärderna mot hatbrott, som endast tillämpas i vissa delar av landet, inte är tillräckligt effektiva. Är även oroad över den rapporterade diskrepansen mellan det ökande antalet anmälningar till polisen och minskningen i antalet förundersökningar och fällande domar, särskilt när det gäller hets mot folkgrupp. Kommittén är vidare oroad över vilken sorts hatpropaganda som kan beaktas inom ramen för brottet hets mot folkgrupp, vilket kan leda till en restriktiv tolkning och att olika brottsbekämpande myndigheter använder sig av olika definitioner av hatbrott, och konventionsstatens information att det inte är möjligt att följa alla anmälda hatbrott genom hela rättskedjan.

Kommittén rekommenderar att Sverige ska utveckla en tydlig strategi för att säkerställa tillsynen över hur polis och åklagare hanterar hatbrott och att den ser till att det finns åtgärder som hatbrottsenheter och särskilda utredare i alla delar av landet. För att minska diskrepansen mellan antalet anmälda ärenden och antalet fällande domar bör polis, åklagare och domare i hela landet få utbildning i hur hatbrott utreds och lagförs på ett effektivt sätt. Kommittén upprepar sin uppmaning till konventionsstaten om att införa en gemensam och tydlig definition av hatbrott så att det blir möjligt att följa alla sådana anmälda brott genom hela rättskedjan. Konventionsstaten bör även följa upp den särskilda utredarens rapport om ytterligare åtgärder för att motverka främlingsfientlighet och liknande former av intolerans.

Ansvar för hatpropaganda inklusive rasism i politisk diskurs

Om ökning av hatpropaganda.

12. Kommittén är oroad över ökningen av rapporter om hatpropaganda med rasistiska motiv mot synliga minoriteter, bl.a. muslimer, afrosvenskar, romer och judar, särskilt från vissa politiker på den yttersta högerkanten. Kommittén är också oroad över den rapporterade ökningen av hatpropaganda i medier och på internet, även av vissa personer som arbetar inom medierna.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten effektivt utreder och lagför alla hatbrott och vidtar effektiva åtgärder för att bekämpa hatpropaganda i medierna och på internet, och, när så är lämpligt, lagför förövarna, oavsett deras officiella ställning. Kommittén uppmanar konventionsstaten att vidta nödvändiga åtgärder för att främja tolerans, interkulturell dialog och respekt för mångfald, och rikta dessa åtgärder mot bl.a. journalister.

Rasist- och extremistorganisationer

Om att rasist- och extremistorganisationer verkar i Sverige.

13. Kommittén oroas över rapporter om att rasist- och extremistorganisationer fortsätter sin verksamhet trots att konventionsstaten menar att lagstiftningen effektivt förbjuder alla former av rasistiska uttryck, inklusive verksamheter hos grupper som förespråkar rasdiskriminering. Kommittén är oroad över att konventionsstatens lagstiftning inte fullt ut motsvarar kraven i artikel 4 i konventionen, eftersom det inte finns några uttryckliga rättsregler som olagligförklarar och förbjuder organisationer som främjar och uppmanar till rashat.

Kommittén upprepar sin tidigare rekommendation att konventionsstaten ska ändra sin lagstiftning så att organisationer som främjar och uppmanar till rashat olagligförklaras och förbjuds, i linje med artikel 4 b i konventionen.

Ekonomisk segregation

Om kraftig etnisk och socioekonomisk segregation i Sverige

14. Kommittén är oroad över rapporter om den kraftiga etniska och socioekonomiska uppdelningen i fråga om typ av boende och bostadsområden i flera storstadsområden, vilket framför allt påverkar utrikesfödda, och i synnerhet afrosvenskar och muslimer. Den är också oroad över de på samma sätt stora etniska och socioekonomiska skillnaderna i fråga om möjligheterna på arbetsmarknaden mellan infödda svenskar och utrikesfödda, vilket fortsätter att gälla även efter det att den utrikesfödda har bott länge i Sverige och påverkar nästa generation oproportionerligt. Kommittén är särskilt oroad över den ökade sannolikheten för att utrikesfödda kommer att vara arbetslösa, hänvisas till okvalificerade, lågbetalda jobb eller bo i ett segregerat område, vars konsekvenser blev synliga under upploppen som startade i Stockholmsförorten Husby i maj 2013.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten studerar orsakerna till 2013 års upplopp och utvärderar om strategierna för att komma till rätta med den rådande etniska och socioekonomiska segregationen i Sverige är effektiva och om dessa strategier behöver justeras. Kommittén rekommenderar även att konventionsstaten vidtar ytterligare rättsliga och politiska åtgärder för att komma till rätta med problemet med utanförskap och segregation med etniska förtecken.

Integrationspolitik

Om diskriminering av personer med utländsk bakgrund på arbetsmarknad och högre utbildning.

15. Kommittén är oroad över att personer med utländsk bakgrund fortsätter att utsättas för de facto-diskriminering på arbetsmarknaden, genom att deras arbeten är lägre betalda och deras lägre sysselsättningsgrad. Kommittén är även oroad över invandrades begränsade tillgång till högre utbildning och att de i större utsträckning slutar skolan i förtid.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten utvärderar den samlade integrationsstrategin för att komma till rätta med rådande diskrimineringen av personer med utländsk bakgrund i hela landet.

Konventionsstaten bör i synnerhet vidta effektivare åtgärder för att öka tillgången till utbildning och sysselsättning för personer med utländsk bakgrund.

Rasprofilering

Om oberättigade gripanden på grund av rasprofilering.

16. Kommittén är oroad över den rapporterade diskrepansen mellan antalet gripanden och antalet fällande domar enligt lagen om straff för terroristbrott, vilket ger upphov till oro när det gäller oberättigade gripanden på grund av rasprofilering.

Kommittén påminner om sin rekommendation om att förebygga rasdiskriminering i det straffrättsliga systemet och rekommenderar att konventionsstaten vidtar åtgärder för att utvärdera effekterna av tillämpning av lagen om straff för terroristbrott, inklusive i fråga om minoritetsgrupper, och säkerställa att det finns rutiner för att förebygga eventuell profilering från polisens sida och diskriminering i rättskipningen.

Urfolket samerna

Om att Sverige ännu inte erkänner samernas land- och resursrättigheter.

17. Kommittén noterar med oro att en proposition om samernas rättigheter skulle ha överlämnats till riksdagen i mars 2010 där resultaten av olika utredningar rörande samiska land- och resursrättigheter skulle behandlas, men Sametinget och andra intressegrupper förkastade utkastet till proposition medan den var under beredning. Kommittén är även oroad över att konventionsstaten tillåter stora industriprojekt och andra verksamheter som påverkar samerna, bl.a. med stöd av den svenska minerallagen, inom samiskt område utan att samerna frivilligt och på förhand har lämnat ett informerat samtycke till detta.

18. Kommittén noterar problemet att konventionsstaten ger otillräcklig ersättning för skador som samiska renskötare drabbas av när deras renar dödas av rovdjur som skyddas enligt svensk rovdjurspolitik.

19. Kommittén är oroad över bristen på framsteg i utarbetandet av en nordisk samekonvention och att konventionsstaten skjuter upp ratifikationen av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 169 (1989) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder.

Kommittén rekommenderar konventionsstaten att vidta ytterligare åtgärder för att underlätta att ny lagstiftning om samiska rättigheter antas, i samråd med berörda samhällen och med utgångspunkt i de utredningar som har gjorts om samiska land- och resursrättigheter som är ömsesidigt godtagbara. Kommittén rekommenderar även att konventionsstaten antar lagstiftning och vidtar andra åtgärder för att säkerställa respekten för samernas rätt att på förhand lämna ett frivilligt och informerat samtycke närhelst deras rättigheter kan påverkas av projekt, inklusive för att utvinna naturresurser, som genomförs på deras hävdvunna territorier.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten fortsätter sina ansträngningar med att hitta former för att, baserat på en framförhandlad överenskommelse, kompensera de samiska renskötarna för den skada som rovdjuren orsakar.

Kommittén upprepar sin uppmaning till konventionsstaten att bidra till en snar förhandling och antagande av en nordisk samekonvention och att ratificera ILO-konvention nr 169. 7

Stigmatisering och diskriminering av romer

Om att Sverige inte gör tillräckligt för att förebygga diskriminering av romer.

20. Kommittén är oroad över avsaknaden av framsteg vad gäller romers åtnjutande av rättigheter på lika villkor, särskilt över den fortsatta stigmatiseringen och diskrimineringen av romer i fråga om tillgång till service, deras fortgående prekära socioekonomiska situation på grund av låg sysselsättningsnivå, bristfällig tillämpning av skollagen och diskrimineringslagen beträffande diskriminering i skolan, och att romer saknar tillgång till lämpliga bostäder.

Kommittén rekommenderar Sverige att

a) förbättra sitt arbete med att bekämpa diskriminering av romer, inklusive genom att införa tillfälliga särskilda åtgärder för att förbättra romers åtnjutande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

b) bekämpa fördomar och stereotypa föreställningar och gottgöra enskilda med stöd av diskrimineringslagen.

c) vidta ytterligare åtgärder för att lindra den prekära socioekonomiska situationen för romer, bl.a. genom att förbättra deras möjligheter att få offentliga och privata anställning genom utbildning, omskolning och rådgivning.

d) säkerställa att skollagen är ändamålsenlig och tillämpas systematiskt.

e) öka tillgången till lämpliga bostäder för romer utan diskriminering och segregation, bl.a. genom att underlätta tillgången till allmännyttan och lågkostnadsbostäder och förbättra romernas levnadsförhållanden.

Upprättelse

Om att ersättning till diskrimineringsoffer är för låg.

21. Kommittén är oroad över rapporterna om att den diskrimineringsersättning som ges är förhållandevis låg, vilket kan medföra att personer som har utsatts för diskriminering inte hävdar sin rätt i stället för att avskräcka från diskriminering. Kommittén är även oroad över avsaknaden av åtgärder för att uppmuntra aktörer att processa i diskrimineringsärenden.

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten säkerställer att personer som utsatts för diskriminering kan få upprättelse – inklusive ersättning – genom att diskrimineringslagen används på rätt sätt. Kommittén uppmuntrar därför konventionsstaten att överväga att höja ersättningen till diskrimineringsoffer och att genomföra de åtgärder som ombudsmannen föreslår och erbjuda ekonomiskt stöd till enskilda och föreningar för att underlätta processen i diskrimineringsärenden, öka resurserna till de lokala och regionala antidiskrimineringsbyråerna och förstärka rättshjälpssystemet.

Övriga rekommendationer

Ratifikation av andra fördrag

Eftersom alla mänskliga rättigheter är odelbara uppmuntrar kommittén konventionsstaten att överväga att ratificera internationella fördrag om mänskliga rättigheter som den ännu inte har ratificerat, särskilt fördrag som innehåller bestämmelser som är av direkt relevans för grupper som kan

utsättas för rasdiskriminering, som den internationella konventionen till skydd för alla personer mot påtvingade försvinnanden och den internationella konventionen till skydd för alla migrantarbetare och deras familjemedlemmars rättigheter.

Uppföljning av Durbandeklarationen och handlingsprogrammet

Sverige rekommenderas att genomföra Durbandeklarationen och handlingsprogrammet, som antogs vid världskonferensen om rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och intolerans i september 2001 och beakta slutdokumentet från översynskonferensen om Durbanåtagandena, som ägde rum i Genève i april 2009, när konventionen genomförs i den nationella rättsordningen.

Samråd med organisationer i det civila samhället

Kommittén uppskattar att Sverige utarbetade sin rapport i brett samråd med det civila samhället och rekommenderar att konventionsstaten fortsätter att samråda och utöka sin dialog med organisationer i det civila samhället, som arbetar med att skydda de mänskliga rättigheterna, särskilt för att bekämpa rasdiskriminering, i samband med utarbetandet av nästa periodiska rapport och uppföljningen av dessa sammanfattande kommentarer.

Spridning

Kommittén rekommenderar att konventionsstaten gör rapporterna tillgängliga för allmänheten så fort de lämnas in och offentliggör kommitténs kommentarer om dessa rapporter på liknande sätt på de officiella och mest använda språken, på lämpligt sätt.

Punkter av särskild betydelse

Kommittén vill även uppmärksamma konventionsstaten på att rekommendationerna i punkterna 6, 9 och 11 ovan är av särskilt stor betydelse och uppmanar konventionsstaten att i sin nästa periodiska rapport lämna utförlig information om vilka konkreta åtgärder som har vidtagits för att genomföra dessa rekommendationer.